

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi polji. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 gld. 60 kr., za pol leta 1 gld. 80 kr., za četrt leta 90 kr. pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gld. 20 kr., za pol leta 2 gld. 20 kr., za četrt leta 1 gld. 15 kr. nov. den.

V Ljubljani v sredo 17. avgusta 1864.

Gospodarske stvari.

Mušica pšeničarica ali hesinska muha.

Iz Ribnice nam je gosp. Dragotin Rudež 7. dne t. m. poslal sledeče naznanilo: *)

„Dovolite, da Vam nekoliko vrstic o nekem posebnem prikazku pišem, ki se letos vidi na pšenica h po ribniški dolini in je tudi že veliko škode naredil. Kmalu potem, ko je pšenica naredila klasje, je začela polegati; to je bilo tem hujše, čim bolj je zoréla, dokler ni do žetve na nekterih njivah se tako polomila, kakor da bi jo bila huda toča potolkla: vsaka bilka skoraj je spodjedena in vse križem leži tako, da nekteri še niso mogli žeti, ampak so kar vse skup pokosili kakor strnišče. Kmalu so ljudje spoznali, da vso to nadlogo dela majhna zaželka, ki se dobí skoraj v vsaki bilki, največkrat blizo korenine v prvem kolencu. V nekteri bilki je še črv, ki naredí v nji na dolgo vse polno črvojedine, v drugih se pa vidijo ličinke ali kali. — Ker se ljudje pri nas ne spominjajo še take stvari, in bi znalo morebiti koristno biti, kaj več o osebnosti in naturi tega škodljivega mrčesa izvediti, sem jaz nekoliko bolnih bilk s črviči in ličinkami nabral, in vse to Vam pošljem, da bi povedali, kaj je to. Še to moram pristaviti, da samo na pšenici se ta mrčes nahaja.“

Odgovor vredništva. Ta mrčes je res redka prikazen. Našemu v teh rečeh dobro izvedenemu gosp. Ferd. Schmidt-u tudi ni znano, da bi bil na Kranjskem kadaj kaj slišal o tej mušici. Pred kakimi 2 ali 3 leti je, kakor je dr. Stein pisal in so po njem tudi „Novice“ omenile, ta mušica veliko škodo napravila pšenicam na Českem. Tudi na Ogerskem se je že včasih prikazala in kakor beremo v prof. dr. Nördlingerjevih knjigah („Die kleinen Feinde der Landwirthschaft“) je l. 1833 hudo razsajala na ogersko-altenburških zemljiščih nadvojvoda Karola. Na Angležkem je tudi že veliko škode naredila. Najbolj navadna pa je v severni Ameriki; al severni Amerikanci so mislili, da leta 1776 so jim to mušico iz Nemčije hesiški vojaki s slamo v Ameriko zanesli, zato so ji dali ime hesiške muhe. Znanstveno latinsko ime ji je *cecidomya destructor*, po nemški *Weitzenverwüster*, po naše tedaj pšenična pokončavka ali pšenična pustošivka ali mušica pšeničarica, čeravno se včasih zapazi tudi na rži in ječmenu. Učena naravoslovca Say in Kollar sta prva popisala to škodljivko, ki je po velikosti nekako komarju podobna; život njeni pokriva kratka črna dlačica, prsi so ji včasih zlato-rumene, zadnji del života rujavkast; krila črnkaste, nožice na

koncu piščal zlatorumene. Nekteri popisi pravijo, da je mušica vsa črna. Say in Kollar pravita, da meseca rožnika začne mušica po polji frfrati, in da babica od rožnika do jeseni jajčica leže — eno do osem — ter jih zabode med tulec in bilko blizo korenine; kadar črv izleze, najde v bilki svojo hrano; in vse to žito polomi. Kakošno škodo dela na pšenici, dobro je popisal gosp. Rudež; njegov popis se ujema popolnoma s Kollarjevim. — Neka ôsa — ôsa goseničarica, *Caraphron destructor*, *kleine Schlupfwespe* — je tej mušici najhujša sovražnica, ktere je k sreči včasih toliko, da pokonča več del črvov, predno se prelevijo v mušice. — Zoper mušico, njene jajčica in ličinke ne zmore človek ničesa, ker še le tedaj jih zapazi, ko začne žito polegati. Ni tedaj družega početi, kakor žito po navadi požeti, strnišče pa precej visoko pustiti, da se potem lože sežgè; pepel se zlo globoko podorje, in zemlja potem povalja. Prihodnje leto naj se kak drug sadež sadi ali seje na to zemljišče. — Kako pa se ta mrčes zanese iz kraja v kraj, ne more se za gotovo povedati. Gospod Drag. Rudež u pa se z gosp. Schmidt-om vred zahvaljujeva, da nam je to stvar naznanil; čeravno ni gotovega pomočka, saj naši gospodarji zdaj vejo, kakošen mrčes da je to, ako bi se utegnil še kadaj in kje drugej prikazati, in da nimajo krivih misli.

O pomanjkanji dobrih poslov.

Tožbe zastran poslov se množé od leta do leta bolj, pa so večidel tudi resnične. Zanikerni posli so res velika overa zboljšanju kmetijstva in gospodarstva.

Prva lastnost dobrega posla je, da je pokoren svojemu gospodarju in da ga uboga, — druga pa, da pridno dela; zvestoba in poštenost pa je sploh dolžnost vsacega človeka, naj je Peter ali Pavel. Posel, ki natanko in na las ne dovršuje svojih dolžnosti, ni človek za nobeno rabo, al žalibog! da je ljudi tega plemena neizrečeno veliko na svetu. Veliko plačo (lon), dobro pupo in papo, obilo praznikov in ne obilo opravka si bodo posli že pri vdinjanji kmali izgovorili. Če je posel, naj je hlapec ali dekla, prvo leto srednje vrednosti, in se obdrži v službi, je drugo leto že večidel malopriden in pokvari še druge, ki so pozneje nastopili službo.

Dostikrat so pa gospodarji tega sami krivi, da nimajo zvestih in zanesljivih poslov. O tem piše neki grajščinsk oskrbnik v „Mittheil. des N. l. V.“ to-le:

Ne morem si kaj, da ne bi rekel, da so mnogokrat gospodarji sami krivi, da imajo slabe posle, ker jih sami pokvarijo ali jim priložnost dajo, da se spridijo; zakaj, čeravno postava za posle gospodarja po pravici jako v zavetje jemlje, vendar le je veliko taci h gospodarjev, ki se premalo za njo zmenijo. Dostikrat se pripeti, da kje kak posel službo popusti, pa še službenih bukvic sabo ne vzame in nastopi v ravno tistem kraji,

*) Prav tako naznanilo je gosp. F. Schmidt te dni prejel tudi iz Dobré-polj na Dolenskem, kjer je pšeničarica tudi pšenično polje zlo poškovala.

in skoraj ob ravno tisti uri službo pri drugem gospodarji, ki ga še ne praša ne, zakaj da je službo popustil, ali ima službine bukvice ali ne, tem menj si še prizadeva pozvediti, kakošno da je bilo njegovo zadržanje pri poprejšnjem gospodarju. Rado se kaj tacega zgodi prav ob času žetve, in poprejšnji gospodar ga ne sili, da bi šel v službo nazaj. To je tedaj prava šola razuzdanosti poselske, in kdo drugi je tega kriv, kakor ravno nemarni gospodarji, kateri svojih pravic ne tirjajo in tako rednosti v kmetijstvu nasproti ravnajo.

Če tudi je gotovo, da imajo posli in delavci mnogo napak na sebi, se vendar tudi tajiti ne dá, da taka nereditost pokvarja posle.

Če poljskim delavcem očitam, da se niso misliti vadili, ali če deklo grajam zavoljo nečimernosti njene, mi bo to obilo gospodarjev brez ugovora vse potrdilo. Sedaj pa prašam, kje se taka učilnica nahaja, kjer bi se otroci dninarjev (taberherjev) misliti vadili? Kje je učilnica za rejo domačih žival, kje mojster, da bi mlademu orataju mogel dober poduk dajati? — Ne poznam je take učiteljice, ne tacega mojstra; jez poznam le umno oskrbovanje kmetijskega gospodarstva, ktero prostemu delavcu učilišče namestuje, da se uči, kar mu je vediti treba.

Kmet in kmetica sta morebiti že v mladosti v kako šolo hodila, v kateri sta se misliti vadila; oče in mati sta onih otrok, katerim bode sreča posijala, da se bodo morda v kratkem po kmetijskem šolskem poduku bolj izobrazili, oni bodo za-se in za lastnino svojo delali; oni so v svoji hiši in pri svojem gospodarstvu izgled in zapovedniki dobrih ali slabih reči.

Kako pa je s posli in delavci? Ti se ravnajo le po tem, kar v službah svojih vidijo. Ako v teh ne vidijo lepega reda, umneža gospodarja, pridne delavnosti — kje neki se morejo učiti, da bojo pridni, delavni, umni, pošteni posli? Česar pa se Anžek ne nauči, ne bode znal Anže!

Ni tedaj prav, da le na posle spuščajo svojo jezo — primite se gospodarji tudi sami za nos, ki ste pokvarili mladega posla, da ni nič vreden vse svoje žive dni. Kako bode hlapec dober, ki je zdaj že v deseti službi, ako se že v prvih službah ni nič ali malo dobrega naučil od prejšnjih gospodarjev? Kako bode dekla dobra v peti službi, ako njene prejšnje štiri gospodinje niso nič prida bile? — Ne iščite tedaj pri sami poselski postavi boljših poslov — poboljšajte se gospodarji sami, pa bode gospodarstvo vsem poslom učilnica umnega dela, redne pridnosti, poštenega življenja!

Podučne stvari.

Zvonjenje oblakom.

Vsako leto od kod prinesó novice žalostno novico, da je tam ali tam strela ubila zvonarja zvonečega pod zvonikom. „Novice“ so že večkrat zvonarje svarile ter govorile o veliki nevarnosti, v ktero se podajo, kadar gredó zvonit. Letošnje žalostne prigodbe po več krajih potrjujejo zopet to.

Komaj začnejo črni oblaki zbirati se in zakrivati nebó, za prvo dolžnost si šteje zvonar, da teče pod zvonik in zvoní, kar se le dá brez konca in kraja, in v nekterih krajih gorjé mu, ako bi opustil zvonjenje, in bi takrat toča pritisnila! Že o Bahovi vladi bila je izdana postava, po kateri bi se bila imela ta nevarna navada opustiti in odpraviti, in zares je mnogo previdnih župnikov tako zvonjenje odpravilo in to po vsi pravici. Da brez vseh ugovorov vražnih ljudi ni bilo povsod, je lahko vrjeti, al razumni poduk je vraže

pregnal. — Ne dá se sicer skazati, da bi zvonjenje strela na-se vleklo, kakor se tudi ne more trditi, da je zavolj zvonjenja strela udarila v kako hišo, ktere sicer ne bi bila zadela. Poglavitni vzrok, ki ne dopušča v nevihti zvonjenja, je nevarnost, v kateri je zvonar sam. On je namreč, ko zvoní, v ravno tisti nevarnosti, kakor nespametnež, ki se skriva pod kako drevó, da bi se umaknil dežju. Strela se namreč najrajše spušča v visoke stvari, toraj najrajše v kak stolp ali drvo, in najrajše sploh se prijeme kovinskih in mokrih stvari; glejte torej, kako očitna je nevarnost, ki pretí zvonarju; toraj ni čudež, da se marsikteremu zvonarju trud plača s tem, da ga strela ubije. Ker vas pa djanske skušnje bolj prepričajo, vam navedemo dve iz letošnjega leta. Ni dolgo, kar smo brali v časnikih, da je v vasi Wörglu na Tiroljskem strela ubila štiri ljudi, ki so oblakom o nevihti zvonili. Ker vas pa bolj ginejo domači izgledi, povemo vam, da je v ribniški dolini na sv. Ane dan strela ubila ravno pod zvonikom sv. Ane cerkve njenega klučarja, poštenega moža, ktereга vsa dolina obžaluje, in on je le pod zvonikom stal!

Da nevarnost, o hudi uri zvoniti ali pod zvonikom ali pod kacim drvesom stati, bolj spoznate, povemo vam, kako da si je slavni Franklin izmislil bliskovod, to je, tisti železni drog, ki je izpeljan iz zemlje ob zidu nad streho, da se po njem strela odvodi v zemljo. Franklin je namreč o hudem vremenu na dolgi niti spustil v zrak zmaja (lintvrna), iz papirja narejenega, ki je imel železno pokrivalce. Kar se železo začne blesketati, Franklin nit izpusti iz roke, ta hip skoči strelna iskrica iz oblaka v železo in zažge se zmajček z nitjo vred. Prav tako visoki in mokri zvonik strela na-se vleče, in večidel gorjé mu, kdor takrat stoji pod zvonikom.

Nočemo naštevati vraž, ki so sém ter tje še raztresene med vami o tem zvonjenji; rečemo le, dajte jim slovó za vselej, in držite se cerkvenega pomena naših zvonov, ki imajo le moč vsled molitve, h kateri vas vabijo, da milostivi Bog odvrne od vas nesrečo. V ta namen pa ravno ni treba, da bi zvonar brez konca in kraja in ravno sredi nevihte zvonil; zadosti je, da vam le naznani hudo uro, ki se vam bliža in vas opomni prosivne molitve za odvrnjenje njeno. — Vse drugo je prazno in vražno.

Po „Gosp. Listu.“

Slovenske starine.

O Belinu,

bogu starih slovenskih Karnov in Norencev
in njegovih simbolih: bokalu, čaši, kotlu, kostkah
in kavalkih.

Spisal Davorin Terstenjak.

(Dalje in konec.)

Naj še na koncu tega članka omenim, da norenski bokali, ročke, čašice, kotlički imajo celó drugo obliko, kakor one, ktere so našli v keltiški Helvecii.¹⁾ Nekoliko so ročke podobne majolikam. Zato je majolika tako čislana pri Slovencih.

Spomenik Noreji na čast je bil najden v glanski dolini na Koroškem, in iz napisa vidimo, da so bili tam Traki v posadki. Noreja toraj ni bila samo apoteozovano mesto, kakor Heffner misli, temuč velika (augusta — anbetungswürdig) boginja, pred ktero so se domači prebivavci in prišedši tujci klanjali,

¹⁾ Glej solvljanske posode izkopane pri Lipnici v „Schriften des histor. Vereins für Innerösterreich“ I. Heft Taf. 30. 31. 32., keltiške pa v „Mittheil. der antiq. Gesellsch. zu Zürich“ 1847. Taf. III.